[א]ולא בידים מזוהמות רבין ואביי הוו קא אזלי באורחא קדמיה חמריה דרבין לדאביי ולא אמר ליה ניזיל מר אמר מדסליק האי מרבנן ממערבא גס ליה דעתיה כי מטא לפתחא דבי כנישתא אמר ליה ניעל מר אמר ליה ועד השתא לאו מר אנא אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן אין מכבדין אלא בפתח שיש בה מזוזה (א)דאית בה מזוזה אין דלית בה מזוזה לא אלא מעתה בית הכנסת ובית המדרש [ב]דלית בהו מזוזה הכי נמי דאין מכבדין אלא אימא בפתח הראוי למזוזה אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב [ג]אין המסובין רשאין לאכול כלום עד שיטעום הבוצע יתיב רב ספרא וקאמר לטעום איתמר למאי נפקא מינה [ג]שחייב אדם לומר בלשון רבו ת"ר [ג][ד]שנים ממתינין זה לזה בקערה שלשה אין ממתינין [ה]הבוצע הוא פושט ידו תחלה ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול הימנו הרשות בידו רבה בר בר חנה הוה עסיק ליה לבריה בי רב שמואל בר רב קטינא קדים ויתיב וקמתני ליה לבריה אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים רב חסדא אמר [י]מפי רוב העונים א"ל רמי בר חמא מ"ש רובא דאכתי לא כליא ברכה מיעוטא נמי לא כליא ברכה א"ל שאני אומר כל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה: ת"ר [ד][ז]אין עונין לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן יתומה ולא יזרוק ברכה מפיו בן עזאי אומר כל העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומים חטופה יתחטפו ימיו קטופה יתקטפו ימיו וכל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו רב ושמואל הוו יתבי בסעודתא אתא רב שימי בר חייא הוה קמסרהב ואכיל א"ל רב מה דעתך לאיצטרופי בהדן אנן אכילנא לן א"ל שמואל [ח]אלו מייתו לי [ט]ארדיליא וגוזליא לאבא מי לא אכלינן תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא על רב אחא אמרי אתא גברא רבא דמברך לן אמר להו מי סבריתו דגדול מברך עיקר שבסעודה מברך והלכתא [ט]גדול מברך אע"ג דאתא לבסוף: אכל דמאי וכו': הא לא חזי ליה [י]כיון דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה דתנן [ז]מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ואמר רב הונא תנא ב"ש אומרים אין מאכילין את העניים ואת האכסניא דמאי: מעשר ראשון שנטלה תרומתו: [ח]פשיטא לא צריכא אלא [כ]שהקדימו בשבלים והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש ממנו תרומה גדולה וכדר' אבהו דאמר ר' אבהו אמר ריש לקיש [ט][ל]מעשר ראשון שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה שנאמר [1]והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר אמר ליה [י]רב פפא לאביי אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי אמר ליה עליך אמר קרא מכל

ולא בידים מזוהמות. בנטילת מים אחרונים: **ממערבא.** לפי שהיה רבין רגיל לעלות מבבל לא"י ולומר הוא דבריו משמו של ר' יוחנן: **בפתח הראוי למזוזה.** כלומר בכניסת כל פתחים למעוטי דרכים ופרצות: **לטעום איתמר.** אין חלוק בדבר אלא שחייב לומר בלשון רבו: **קדים.** רבה בר בר חנה ליסב על השולחן ולשנות לבנו הלכות סעודה לפי שהחתן רגיל לבצוע והיה מלמדו היאך יעשה: **לבצוע.** לפרוס הפרוסה מן הפת: **עד שיכלה אמן מפי העונים.** אמן אחר ברכת המוציא דאף עניית אמן מן הברכה היא ואמרי' בפרק כיצד מברכין (לעיל דף לט:) צריך שתכלה ברכה קודם בציעה: **חטופה.** שקורין את האלף בחטף ולא בפתח(ו) ואומר אמן והוא צריך לומר אמן: **קטופה.** שמחסר קריאת הנו"ן שאינו מוציאה בפה שתהא נכרת: **יתומה.** שלא שמע הברכה אלא ששמע שעונין אמן. והא דאמרי' בהחליל (סוכה נא:) שבאלכסנדריא של מצרים היו מניפים בסודרים כשהגיע עת לענות אמן אלמא לא שמעי וקא ענו ההוא מידע ידעי שהם עונים אחר ברכה ועל איזו ברכה הם עונים אלא שלא היו שומעים את הקול: **ולא יזרוק ברכה מפיו.** במהירות שדומה עליו כמשא אלא שחוק קבוע הוא לו: **וקא מסרהב ואכיל.** ממהר לאכול כדי להצטרף לזימון ויזמנו עליו: **אכילנא לן.** גמרה לן סעודתנו קודם שבאת ואי אתה מחייבנו עוד בזימון: **אילו מייתו לי ארדיליא וגוזליא לאבא.** שמואל חביבין עליו ארדיליא בקנוח סעודה והן כמהין ופטריות ולרב היו חביבין גוזלות. ושמואל היה קורא לרב אבא לכבודו: **מי לא אכלינן.** הלכך לא גמרה סעודתם ומצטרף: **עיקר שבסעודה.** אחד מאותן שהיו בתחלת ההסבה: **הא לא חזי ליה.** והויא לה ברכת זמון הבאה בעבירה וכתיב (תהלים י) בוצע ברך נאץ ה' ואמר מר (א) (בב"ק דף צד.) הרי שגזל סאה של חטים וטחנה ואפאה וברך עליה אין זה מברך אלא מנאץ: **דמאי.** חטין הלקוחים מע"ה ספק עשרן ספק לא עשרן: **אכסניא.** חיל של מלך שמטיל על בני העיר לזונם בשובם ממלחמתו והרי הם כעניים לפי שהם שלא במקומם: **מאכילים את העניים דמאי.** דרוב עמי הארץ מעשרים הם וחומרא דרבנן בעלמא הוא: **שהקדימו בשבלים.** לוי קדם את הכהן ונטל מעשר בשבלים קודם שנטל כהן תרומה גדולה והכהן היה לו ליטול תרומה גדולה תחלה א' מנ' דרחמנא קרייה ראשית(ט) וכתיב (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר נמצאת תרומה גדולה של כהן בתוך המעשר הזה אחד מחמשים שבו לבד מתרומת מעשר שעל הלוי להפריש תרומה ממעשרו: **וכדרבי אבהו.** אשמעינן מתני' דהכי הוא כדרבי אבהו דפטר ליה ללוי מתרומה גדולה שבו: מכל

אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך. ותימה מההוא סבא דערבי פסחים (דף קו.) דגחין ושתי אלמא דשתי קודם המברך שמא יש חלוק בין אכילה לשתיה[א] אי נמי יש לומר דלא שתה אלא להראות לו מעשה שלא היה צריך לומר יותר ובירושלמי יש כשיש לכל אחד ככרו או כוסו בידו יכולים לשתות אפי' קודם המברך וגבי ההוא סבא היה לו כוסו בידו והכי איתא בירושלמי אמר רבי בון בשם רב אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך ריב"ל אמר שותין אע"פ שלא שתה המברך ולא פליגי רבי בון בשם רב שזקוק לכוס אחד דריב"ל דהיה לכל אחד כוסו בידו וכן עשה רבינו שמשון בחופה אחת שבלע החתן המוציא והיה בולע רבינו שמשון הפת שהיה לפניו ואוכל והשר מקוצי היה אומר אם בלע המברך ונתן לכל אחד חלקו אין צריך להמתין כל אחד עד שיטעום המברך והא דאמרי' הכא אין המסובין רשאין לטעום כו' היינו להקדים ולבצוע מן הפת שבלע המברך אבל אחר שנתן לכל אחד חלקו אין קפידא וכן צריך לומר בסמוך הבוצע הוא פושט ידיו תחלה לטבול פתו ואם בא לחלוק כבוד לרבו רשאי ואמאי והא אין המסובין רשאין לטעום וכו' ואין לומר דמן הטבול לחודיה קאמר אך המברך אוכל קודס דא"כ מה כבוד היה זה אבל לפי מה שפירשתי ניחא ויש מפרש פושט ידיו תחלה בקערה להתחיל באכילה ומכאן משמע שאין צריך למזוג מכוס ברכה לשאר כוסות היכא שיש בפני האורחים כוסות שאינן פגומות אבל אם אותן כוסות פגומות יש קפידא(מ):

אמן יתומה. שאין שומע הברכה מפי המברך ועונה אחר האחרים ששמעו אמן תימה דהא אמרינן בסוכה (פ"ה דף נא:) באלכסנדריא של מצרים שהיה שם קהל גדול ולא היו יכולים כולם לשמוע מפי המברך והיו מניפים בסודרים כדי שידעו חתימת הברכות ויענו אמן וי"ל שהיו יודעים באיזו ברכה החזן עומד אמנם לא היו שומעים אותו אבל הכא מיירי שאינם יודעים כלל היכן החזן עומד ומתפלל ובאיזו ברכה הוא עומד אלא עונה אחר האחרים בלא שמיעה ולא ידיעה(נ):

כל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו. ובלבד שלא יאריך יותר מדאי וטעמא לפי שאין קריאת התיבה כמשמעה[ב] כשהוא מאריך יותר מדאי ומסקנא דמלתא דאין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי רוב העונים:

אילו מייתו לי ארדיליא וכו'. משמע דכן הלכה דרב נמי לא פליג אבל אי אמר הב לן ונבריך שהסיחו דעתם מלאכול אין שלישי מצטרף עמהם:

והלכתא גדול מברך. ומיהו אם הגדול נותן רשות לקטן לברך שפיר כדאשכחן (לעיל מג. מו:) דאמר ליה לרב משי ידך וכו':

ומאכילין את האכסניא דמאי. מיירי באכסניא ישראל ומוטלין עליהם לזונם והם כעניים ודוקא דמאי אבל טבל לא דקספו להו איסור מיתה ואי נמי באכסניא של נכרים שהטיל עליהם המלך מכל מקום דוקא דמאי אבל טבל לא דאם כן פורע חובו מממונו של כהן(ס): **ואמר** רב הונא תנא בש"א אין מאכילין. וא"ת רב הונא טעמא דב"ש אתא לאשמעי' דהכי פריך בכמה דוכתין ויש לומר דקא משמע לן דלאו משכחת תנא דאמר אין מאכילין בית שמאי היא ולא תיחוש לאותה משנה או ברייתא: אמר

מסורת הש"ס

א) [ועי' תו' יומא יא: ד"ה שאין ותו' מנחות לג. ד"ה והא], ב) [עדיות פ"א מ"ג שבת טו. בכורות ה.], ג) תוספתא פ"ה ה"ח גיטין נט:, ד) [תוספתא מגילה פ"ג הט"ז], ה) [פסחים קיט:], ו) [ב"מ ט: נדרים פד: גיטין יב. שבת קכז: עירובין לא. פסחים לה: [סוכה לה:], ז) דמאי פ"ג מ"א עירובין יז:, ח) שבת עירובין פסחים שם, ט) ביצה יג:, י) תמורה ה:, כ) פי' קמץ, ל) [דברים יח], מ) [וע"ע תוס' פסחים קו. ד"ה הוה], נ) [וע"ע תוס' סוכה נב. ד"ה וכיון], ס) [ועי' היטב תו' עירובין יז: ד"ה ואת אכסניא],

תורה אור השלם

לה וְאֶל הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֵמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְיָ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר:

במדבר יח כו

הגהות הב"ח

(א) אי"ן ד"ה הא לא חזי וכו' ואמר מר. נ"ב פ"ק דסנהדרין:

מוסף תוספות

א. ובתוס' רי"ש כתב, יש לחלק בין המוציא לקדוש כדאמר' בר"ה פ' ראוהו ב"ד לא יפרוס אדם פרוסה וכו' ולכך יש לטעום קודם אבל קדוש יכול להוציא אע"פ שכבר יצא ולכך אינו צריך שיטעום המברך תחילה. ב. בתוס' רי"ש כתב. לפי שאז אין נשמעת יפה קריאת התיבה.

מוסף רש"י

שחייב אדם לומר בלשון רבו. אע"ג דתרוייהו כי הדדי הוי פירושייהו, אפ"ה קאמר ליה בלשון שלמדתיה הדבגבא ו. **שלשה אין ממתינין.** אין צריכין להמתין כיזיט חז. **הבוצע.** כגון בעל הבית שהוא מברך המוציא ואפילו הוא קטן ל. **הוא פושט ידו.** בקערה תחלה ללפת בו את פרוסת המוציא ל. **מאכילין את העניים דמאי.** לא אסרוהו עליהם, מפני שצריכים לחזר על פתח עמי הארץ, וסמכו על שרוב עמי הארץ מעשרין הא ד וחומרא בעלמא הוא שהעמידוה בספק טבל, וגבי עניים ואכסניא לא העמידו דבריהם בדו ו בדי גבהיט י. **ואת האכסניא.** חיילות מלכי ישראל המוטלין על בני העיירות לזונן להגין עליהם מאויביהן וישראלים הן והרי הן כעניים הואיל ואינן במקומן יל ו בדי הא ד בגבהיט י בבדו ל. **מעשר ראשון שנטלה תרומתו פשיטא.** קס"ד תרומת מעשר שהלוי נותן לכהן, וכ"ש תרומה גדולה שיש על ישראל להפריש והפרישו קודם שנתן המעשר ללוי הא ד. **אלא שהקדימו בשבלים.** ישראל היה לו להפריש תרומה גדולה תחלה, דכתיב (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר, מלאתך אלו בכורים מכאן שהמקדים תרומה לבכורים לוקה, ודמעך זו תרומה, שאם הקדים מעשר לתרומה לוקה, והני מילי משנתמרח בכרי לוקה אם הקדים מעשר לתרומה, אבל הקדים מעשר לתרומה בשבלים אינו לוקה הא ל. **פטור מתרומה גדולה.** שהיה לו לכהן ליטול תרומה גדולה תחילה, שהרי קראה ראשית והלוי אחריו מעשר במה שמשייר, וזה שנטל מעשר תחלה ונמצא שלא הורמה תרומה גדולה ממעשרו, וישראל לא יתן לכהן אלא אחד מחמישים במה ששייר, נמצא כהן מפסיד, פטור הלוי מתרומה גדולה שבמעשר זה. היו יכ בדי גבהיט ביל ו באבגו ו. **והרמותם ממנו תרומת ה'.** בלויים כתיב גבי תרומת מעשר הא ל ופירש ומה היא התרומה, מעשר מן המעשר היו ל. **אי הכי אפילו הקדימו.** לתרומה, בכרי. משנתמרח, נפטר לוי מהאי קרא היו ל. **עליך אמר קרא.** שלא תאמר כן ל.

עין משפט נר מצוה

לג ת מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' יב סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קפא סעיף ו:

ו [מיי' פ"ו מהל' מזוזה הל' ו טוש"ע יו"ד סי' רפו סעי' ג ין]:

לד ר מיי' פ"ז מהל' ברכות הל' ה סמג שם טוש"ע או"ח סי' קסז סעיף טו:

לה כ מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע א"ח סי' קע סעיף ב:

לו ב מיי' שם הלכה ה סמג שם טוש"ע א"ח סי' קסז סעיף יז:

לזה מיי' שם טוש"ע שם סעיף טז:

לח ט מיי' פ"א שם הל' יד סמג שם טוש"ע או"ח סי' קכד סעיף ח:

לט נ מיי' פ"ה שם הל' ט טוש"ע או"ח סי' קנז סעיף א:

מ ן מיי' שם ופ"ז הל' ב סמג שם טוש"ע או"ח סי' רא סעיף א:

מא י מיי' פ"י מהל' מעשר הלכה יא:

מב ג מיי' פ"א מהל' ברכות הלכה כ:

מג ם מיי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה יג טור יו"ד סי' שלא:

רבינו חננאל

.1 . .
1 11
. 1 1
. פי', לענין לפשוט ידו תחלה מיירי ולא לבצוע.
1 .
. .1
.
" .1
. 11 .

.. פירוש, שיקבלו העונים ברכה על עצמם, וכמה דלא בצע, הברכה תלויה ועומדת. וכיון שכלה אמן מפי הרוב, כבר קיבלו הברכה ונמצא פורסין הפת על הברכה. אמר ליה רב חסדא אין צריך לדקדק ולעכב שיכלה אמן מפי הכל, אלא כיון שכלה מפי הרוב כבר התחילו כולם וקרוב לכלות מפי כולם. "

' . 1
1 .. שלא ידע מה בירך המברך, כלומר כמו שאין לו אב שאינו יודע מה בירך המברך. 1 : אי זה הוא אמן יתומה, רב הונא אמר ההוא דמחייב לברכה ועאני ולא ידע מה עאני, כלומר שלא שמע הברכה. א"ל שמואל אילו מייתי לי ארדיא. פי' כמהין. 1 .1 . נראין הדברים שהיה מתאוה להן וגוזליה לרב, אמר שמואל כיון שאלו הם מביאין לי אנא ארדיא ולרב גוזליה [מי] לא היינו אוכלין. נמצא כאלו לא גמרה סעודה. לפיכך ר' שימי מצטרף [שכל] שבא אחר כך ראוי שיצטרף עמו לזימון. אכל דמאי מברך, דכיון דאלו היה אכסנאי או עני מותר לו לאכול דמאי, מברך. לוי שאכל מעשר ראשון שנטלה ממנו תרומת מעשר ולא ניטלה ממנו תרומה גדולה מברך.

רב ניסים גאון

רשי מכבדין לא בדרכים אלא בפתח הראוי למזוזה. אית לפירוש פתחים הראויים למזוזה ושאינן ראויין במסכת יומא בפ"ק י ובמנחות בפרק הקומץ את המנחה.
כ :רשי עונין לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן יתומה כו'. איתא בגמרא דבני מערבא בס"פ אלו דברים שבין בית שמאי וב"ה אי זו היא אמן יתומה ההן דחייב בברכה והוא עאני ולא ידע מה עאני: ר דמאי. פירשוהו בתלמוד ארץ ישראל בפרק הדין אכל פירות ספק נתקנו ספק לא נתקנו מזמנין ובפ"ק דעירובין יגבי ודו י נמי אמרינן דמאי דמיי תיקן לא תיקן כלומר שיש בו ספק אם הוציא ממנו מעשר אי לא ולפיכך חייב להוציא ממנו תרומת מעשר ונקראת תרומת מעשר של דמאי ובמשנה סוף מסכת מעשר שני יוחנן כהן גדול העביר הודאת המעשר ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי ובמסכת סוטה בפרק עגלה ערופה תניא אף הוא ביטל את הוידוי וגזר על הדמאי עמד ותיקן להם החלוקה פירות מעם הארץ מפריש תרומת מעשר ונותנה לכהן וזו הברייתא בתוס' סוטה [ס"פ יג]:

[1]מכל (א)מעשרותיכם תרימו ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן: מעשר שני והקדש שנפדו: פשיטא הב"ע [א]כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש [ב]והא קמ"ל דאין חומש מעכב: השמש שאכל כזית: פשיטא מהו דתימא שמש לא קבע קמ"ל: והכותי מזמנין עליו: אמאי לא יהא אלא עם הארץ ותניא [ב]אין מזמנין על ע"ה אביי אמר בכותי חבר רבא אמר אפילו תימא בכותי ע"ה והכא בע"ה דרבנן דפליגי עליה דר' מאיר עסקינן דתניא [ג]איזהו ע"ה כל שאינו אוכל חולין בטהרה דברי ר"מ וחכמים אומרים כל שאינו מעשר פירותיו כראוי והני כותאי עשורי מעשרי כדחזי דבמאי דכתיב באורייתא מזהר זהירי [ד]דאמר מר כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל ת"ר [ה]איזהו ע"ה כל שאינו קורא ק"ש ערבית ושחרית דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר כל שאינו מניח תפילין בן עזאי אומר כל שאין לו ציצית בבגדו ר' נתן אומר כל שאין מזוזה על פתחו ר' נתן בר יוסף אומר כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לת"ת [ו]אחרים אומרים אפי' קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה א"ר הונא הלכה כאחרים רמי בר חמא לא אזמין עליה דרב מנשיא בר תחליפא דתני ספרא וספרי והלכתא כי נח נפשיה דרמי בר חמא אמר רבא לא נח נפשיה דרמי בר חמא אלא דלא אזמין ארב מנשיא בר תחליפא והתניא אחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה שאני רב מנשיא בר תחליפא דמשמע להו לרבנן ורמי בר חמא הוא דלא דק אבתריה ל"א דשמע שמעתתא מפומייהו דרבנן וגרים להו כצורבא מרבנן דמי: אכל טבל ומעשר וכו': טבל פשיטא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן ה"ד בעציץ שאינו נקוב: מעשר ראשון כו': פשיטא לא צריכא כגון שהקדימו בכרי מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי קמ"ל כדשני ליה: מעשר שני וכו': פשיטא לא צריכא שנפדו ולא נפדו כהלכתן מעשר שני כגון שפדאו על גבי אסימון ורחמנא אמר [2]וצרת הכסף בידך [ז]כסף שיש (לו) עליו צורה הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף ורחמנא אמר [ח][3]ונתן הכסף וקם לו: והשמש שאכל פחות מכזית: פשיטא איידי דתנא רישא כזית תנא סיפא פחות מכזית: והנכרי אין מזמנין עליו: פשיטא הכא במאי עסקינן [ג]בגר שמל ולא טבל [ט]דאמר רבי זירא א"ר יוחנן [ד]לעולם אינו גר עד שימול ויטבול וכמה דלא טבל נכרי הוא: נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן: אמר רבי [י]יוסי קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו והא תנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם הוא דאמר כרבי יהושע בן לוי דאמר ריב"ל אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו אבל עושין אותו סניף לעשרה ואמר ריב"ל תשעה ועבד מצטרפין מיתיבי [כ]מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה שחרר אין לא שחרר לא תרי אצטריכו שחרר חד ונפיק בחד והיכי עביד הכי והאמר רב יהודה [ה][ל]כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר [4]לעולם בהם תעבודו [ו]לדבר מצוה שאני [מ]מצוה הבאה בעבירה היא מצוה דרבים שאני (א) ואמר ריב"ל [ז]לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שיזכה וימנה עם עשרה הראשונים שאפילו מאה באים אחריו קבל עליו שכר כולם [נ]שכר כולם סלקא דעתך אלא אימא נותנין לו שכר כנגד כולם אמר רב הונא [ס]תשעה וארון מצטרפין א"ל רב נחמן וארון גברא הוא אלא אמר רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין אמרי לה כי מכנפי ואמרי לה כי מבדרי אמר רבי אמי שנים ושבת מצטרפין אמר ליה רב נחמן ושבת גברא הוא אלא אמר רבי אמי שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין מחוי רב חסדא כגון אנא ורב ששת מחוי רב ששת כגון אנא ורב חסדא א"ר יוחנן קטן פורח מזמנין עליו תנ"ה קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו ושלא הביא שתי שערות אין מזמנין עליו ואין מדקדקין בקטן הא גופא קשיא אמרת הביא אין לא הביא לא והדר תני אין מדקדקין בקטן לאתויי מאי לאו

לאתויי

מכל מעשרותיכם. בפרשת לוים כתיב ואל הלוים תדבר וכתיב בהאי קרא את כל תרומת ה' כל לד תרומה שבו חייבים להפריש ממנו: **האי אידגן.** מעשה שנתמרח בכרי נעשה דגן וכיון דאיקרי דגן חלה עליו רשות כהן תחלה דכתיב ראשית דגנך תתן לו[ס] אבל בשבלים לא אידגן ולא חלה עליו רשות כהן: **מעשר שני והקדש.** אם הבעלים פודין אותו מוסיפין חומש: **לא קבע.** אין לו קביעות לפי שהולך ובא: **והכא בע"ה דרבנן.** ברייתא דקתני אין מזמנין על ע"ה בע"ה דרבנן: **דפליגי עליה דר"מ.** וקאמרי כשאינו מעשר פירותיו. הלכך כותי מזמנין עליו דעשורי מעשר: **איזהו ע"ה.** שלדברו חכמים בכל מקום: **שלא שמש ת"ח.** הוא הגמרא התלויה בסברא שהיו נותנים לדברי משנה טעם והיו מתאספים יחד ועוסקים בכך והיא דוגמת הגמרא שסדרו האמוראים: **לא אזמין עליה.** רמי בר חמא לא רצה לצרפו לשלשה לזמון: **דמשמע.** משמש: **ורמי בר חמא הוא דלא דק.** לא בדק לשאול מדת רב מנשיא: **שלא נטלה תרומתו.** קס"ד תרומת מעשר קאמר: **פשיטא.** דאין מזמנין דהיינו טבל: **שהקדימו בכרי.** לאחר שנתמרח והוקבע לתרומה מן התורה קדם לוי את הכהן ונטל מעשר ראשון תחלה ואחד מחמשים שבו היה ראוי לתרומה גדולה לכהן ושלא ניטלה תרומתו דקתני לאו תרומת מעשר קאמר אלא תרומה גדולה: **מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי.** לעיל[ע] אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי קמ"ל: **אסימון.** כסף שלא נקבע בו צורה וקורין לו פלזו"ן בלע"ז: **עד שימול ויטבול.** ביבמות (ד' מו:) נפקא לן מויקח משה את הדם ויזרוק על העם[פ] ואין הזאה בלא טבילה: **סניף.** חבור לזימון עשרה וכי אמר רב אסי נמי לעשרה קאמר: **מצוה דרבים.** להוציא רבים ידי חובתם בקדושה: **תשעה נראין כעשרה.** מפרש ואזיל לה: **אמרי לה כי מכנפי.** הוו נראים כעשרה שאין אדם מבחין בהן כל כך מתוך שהן יחד: **ואמרי לה כי מבדרי.** נראין טפי מרובין: **שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין.** להיות שלשה: **קטן פורח.** שהביא סימנים ולא בא לכלל שניו:

לאתויי

אמר רב הונא הלכה כאחרים. והאידנא אין אנו מדקדקים ורגילים אנו לזמן בע"ה כדאמרינן בחגיגה (פ"ג דף כב.) כמאן מקבלינן האידנא סהדותא מע"ה כמאן כרבי יוסי כדי שלא יהא כל אחד הולך ובונה במה לעצמו[צ]: **מצוה** דרבים שאני[א]. מכאן קשה לה"ג דפירש דמי שמת לו מת בי"ט האחרון דאבילות נוהג ולא אתי י"ט האחרון דרבנן ודחי אבילות דאורייתא דכתיב (עמוס ח) ואחריתה כיום מר דהכא חזינן דאתיא תפלה דרבנן ודחיא קרא דלעולם בהם תעבודו וכן משמע נמי בריש כתובות (דף ד.) גבי חתן נוהג ז' ימי המשתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות ומדשבעת ימי המשתה מבטלין אבלות דאורייתא כל שכן יום טוב שני:

קטן פורח מזמנין עליו. פרש"י שהביא שתי שערות ועדיין לא הגיע לי"ג שנה ויום אחד ולא נהירא דא"כ אמאי אמר בסמוך לאתויי קטן פורח היינו שהביא שתי שערות דקתני בברייתא בהדיא ע"כ פר"ח קטן פורח בתוך י"ג שנה ועדיין לא הביא שתי שערות ידועות שאינן גדולות כדי לכוף ראשן לעיקרן שכן הוא שיעורם ולהכי קרי ליה פורח שפרחו ולמחו בו שערות אבל אינן גדולות כל השיעור והשתא ה"פ אמרת הביא דמשמע הביא דוקא והדר קתני אין מדקדקין בקטן דמשמע אפילו לא הביא אלא ש"מ לאתויי קטן פורח ואתי סיפא לגלויי רישא דמה שהוא אומר ברישא הביא שתי שערות היינו פורחות שאינן שערות ממש וכדפירש שנכנס בתוך י"ג שנה וא"ת והא אמרינן לעיל קטן המוטל בעריסה עושין אותו סניף וי"ל דהתם איירי בעשרה והכא מיירי בשלשה או שמא פליגי אהדדי:

ולית

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"א מהל' ברכות הלכה כ:

מה ב טוש"ע או"ח סי' קצט ס"ג [והאידנא מזמנין]:

מו ג טוש"ע שם סעיף ד:

מז ד מיי' פי"ג מהל' אסורי ביאה הלכה ו סמג לאוין קטז טוש"ע יו"ד סי' רסח סעיף ג:

מח ה ו מיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ו סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף עט:

מט ז מיי' פ"ח מהל' תפלה הלכה א סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' צ סעיף יד [רב אלפס לעיל דף ו. וברא"ש שם סימן ז]:

תורה אור השלם

1. כֵּן תָּרִימוּ גַם אַתֶּם תְּרוּמַת יְיָ מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת תְּרוּמַת יְיָ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל תְּרוּמַת יְיָ מִכָּל חֶלְבּוֹ אֶת מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ: במדבר יח כח-כט

2. וְנָתַתָּה בַּכָּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יד כה

3. וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמַּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: ויקרא כז יט

4. וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ: ויקרא כה מו

מוסף תוספות

א. (בתוס' רי"ש הקדים הקדמה), ואפי' היא מילתא דרבנן כגון לשמוע קדושה וברכו שלא מצינו לו עיקר מן התורה אפ"ה דחי ליה לעשה דיחיד דלא משמע דמיירי כגון פ' זכור לקרות בתורה שהיא מן התורה וכו' ומכאן תשובה לבה"ג.

מוסף רש"י

מכל מעשרותיכם תרימו. אפילו תרומה גדולה (ערובין לא: פסחים לה:) שאם הקדים לוי את הכהן בכרי וקבל מעשרותיו קודם שיטול כהן תרומה גדולה מן הכרי, לריך להפריש הלוי מן המעשר תחלה אחד מחמישים לתרומה גדולה, ויחזור ויפריש תרומת מעשר (במדבר יח כט). **ומה ראית.** דמוקמת קרא לחיוב בהקדימו בכרי וקרא לפטור בהקדימו בשבלים (ערובין ופסחים וביצה שם) אימא איפכא (ביצה שם). **האי.** דנתמרח, **אידגן.** וחלה עליו חובת תרומה, כדכתיב (דברים יח) ראשית דגנך, הלכך כי שקלה לוי בעי אהדורי לכהן תרי ממאה שבו בריצא והדר אחד מעשרה (שבת קכז: וכעי"ז ערובין ופסחים וביצה שם). **והאי לא אידגן.** וכי שקליה לוי עדיין לא היה טבול לתרומה (ערובין ופסחים שם). **איזהו עם הארץ.** שנחשד על הטהרות ועל המעשרות ומוחזק מגעו טמא (סוטה כב.). **כל שאינו קורא ק"ש.** דהאי ודאי אינו יודע כלום, אבל יודע לקרות וקורא לא עם הארץ הוא (שם). **ספרא.** תו"כ, **והלכתא.** משנה (דפו"י). **בטבול מדרבנן.** ואפילו הכי מצוה הבאה בעבירה היא חשיב לה, ולא דמי לדמאי, וכדאמרן דהתם אשכחן בה התירא לכתחילה (פסחים שם). **מעשר ראשון כו' פשיטא.** קס"ד בתרומת מעשר קאמר וקפריך פשיטא (עירובין לא: פסחים לה:). **ונתן כסף וקם לו.** במקדיש שדהו כתיב (ויקרא כז) ויסף חמישית כסף ערכך (ערובין ופסחים שם). **שני תלמידי חכמים כו' מצטרפין.** בהלכה מלטרפת (דפו"י).

מסורת הש"ס

א) [מתנותיכם כל"ל עי' תוס' עירובין לא: ד"ה (דמאי) [רשב"א] וכן איתא על נכון בשבת קכז: וכן ברש"י במדבר יח פכ"ט], ב) [עי' תוס' שבת קכז: ד"ה הא קמ"ל], ג) [גיטין סא. תוספתא ע"ז פ"ג ה"ג], ד) [קדושין עו. גיטין י. חולין ד.], ה) סוטה כב. ע"ש, ו) [עי' תוס' לעיל ט: ד"ה אחרים], ז) [ב"מ מז:], ח) [ועי' תוס' שבת קכח. ד"ה ונתן], ט) יבמות מו:, י) [נ"ל רב אסי וכ"מ מפרש"י ד"ה סניף], כ) גיטין לח:, ל) גיטין שם, מ) [סוכה ל. ב"ק לד.], נ) [מגילה לב.], ס) [דברים יח], ע) [סוע"א], פ) [שמות כד], צ) [וע"ע תוס' חגיגה כב. ד"ה כמאן],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מצוה דרבים שאני. נ"ב עמ"ש בסמ' גיטין דף מ"ג ע"ב וצ"ע גם ל"ע ממשנה ערוכה דגיטין דף מא: היכא דעבד הוא חציו עבד וחציו בן חורין דכופין את רבו לשחררו כדי לקיים מצות פריה ורביה אף שאינו מצוה דרבים ובני ה"ר הירך השיב דשאני בעבד שהוא חציו בן חורין וכן בשפחה שחציה בת חורין לפי תקנת המתקן בגיטין דף מ"ג כי שם שהוא בעצמו דהיינו רבו עשה עבירה ששחררו חציו והניח חציו א"כ הוא נקרא פושע שגרם שעבד או שפחה לא יוכלו לישא עבד ושפחה ולקיים לא תהו בראה אלא לשבת ע"כ קנסינן ליה אף לעבור עבירה לשחרר חציו השני כדי לזכות לעבד ושפחה כיון דהוא הגורם להם העבירה והוא כעין שכתבו תוס' לשם דהיכא דאם הוא פושע שוב אין כופין אותו ה"ה כאן איפכא היכא שהתחיל בעבירה וגורם להעבירה כופין לו לעשות עבירה כדי לזכות לעבד אבל זה אינו דהא איכא התם דף מא: פלוגתא בזה היכא למשחרר חצי עבדו אם קונה ומקשינן למ"ד [בכסף פליגי ומוקי למתניתין] דאיירי בעבד של שני שותפים דאי קונה לד"ה [וכופין רבו שני לשחררו] והוא לא פשע ולא גרם לו העבירה] שוב מלאתי בתוספות דמסכת שבת דף ד: שכתבו דגם מצות פ"ו הוא כמו מצוה דרבים כי היא מצוה גדולה ומ"מ הוא דוחק וכן לא כתבו תוס' במסכת עירובין דף לב ע"ב ד"ה ולא לעבד עם הארץ כו':

גליון הש"ס

גמ' תשעה וארון. עי' שבת לב ע"א תוס' ד"ה שקורין ובמהרש"א שם:

לעזי רש"י

פלזו"ן [פלדו"ן]. חתיכת מתכת לפני שהוטבעה בה צורת מטבע.

רבינו חננאל

ואסיקנה עליך אמר קרא מכל מתנותיכם תרימו, מה ראית לרבות כשהקדימו בכרי שחייב, ולפטור כשהקדימו בשבלין, ומשנינן בכרי אידגן ונתחייב, בשיבלים לא אידגן. **[מעשר שני והקדש שנפדו]**. וכן ישראל שאכל מעשר שני והקדש שנפדו בנתינת הקרן, אע"פ שלא נתן את החומש, מברך ומזמן. **השמש שאכל כזית.** השמש שאוכל כשהוא הולך ובא בצרכי הסעודה קבע זמון. וקימ' [לן] דהאי דאכל כשהי' הולך ובא אין צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה, אבל ביין צריך לברך על כל כוס וכוס וכנמלך דאמי. **אבל** מי שאכל טבל אפילו מדרבנן וכגון עציץ שאינו נקוב, ומעשר ראשון שהקדימו בכרי ולא ניטלה ממנו תרומתן ומעשר שני, והקדש שלא נפדו כהילכתן, והשמש שאכל פחות מכזית, וגר שמל ולא טבל, הני כולהו אין מזמנין עליהן. **אחרים אומרים אפי' קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ.** וסוגיין כאחרים. **רמי בר חמא לא אזמין עליה דרב מנשיא בר תחליפא וכו'.** והאידנא לא רגילי רבנן בהכי ומזמנין אפילו על עם הארץ. **[דתני ספרא וספרי.** פי' ספרא נקרא תורת כהנים שהוא ספר ויקרא לבדו, ספרי הוא וישלחו שהן שני חומשין]. **דאמר ריב"ל וכו' אבל עושין אותו סניף לעשרה.** ונדחו דבריו. **אמר ר' יוחנן קטן פורח מזמנין עליו.** פירוש, זה שנראה עליו צמח שיער נקרא פורח. וזהו שאמר רב נחמן מי שהוא נכנס בכלל שנת י"ג ולא הביא שתי שערות ידועות [שאינן גדולות כדי לכוף ראשון לעיקרן שכן הוא שיעורם] שהוא חשוב כקטן אע"פ שהוא גדול, אם יודע למי מברכין והוא בן י"ג שנה מזמנין עליו, פחות מזה לא, והא דשבחו לאביי דנפיק לבוא ואחוי כלפי שמיא, לאו דוקא לאזמוני עליו, אלא שבחוהו שיש לו בינה והוא קטן.